

& causato: quia non est de substantia, & accidente.

Ad aliud dico, quod Principia cognoscimus; in quantum terminos cognoscimus: ut dicitur primo Posteriorum: & ideo illud Principium potest esse notissimum, cuius veritas est notissima cognitio terminis. Vnde certitudini Principij non repugnat multiplicitas terminorum: nec est aliquid certius habens terminos non multiplices: quia aliud non est ita manifestum cognitio terminis.

Ad aliud concedi potest maior: quia primum obiectum intellectus potest vnicuique actu intelligendi intelligi: quod non contingit de æquioco: quia in æquioco nullus conceptus est idem; sed sola vox. Ad minorem dico: quod primum obiectum intellectus est substantia: quia ut dicit Aristotel. in principio septimi Metaphysic. substantia est primum omnium entium cogitatione: quod non intelligitur de prioritate temporis, sed naturæ: scilicet, quod cognitio eius est perfectissima. Ad auctoritatem Auicenæ potest concedi vera sic; quod accipit ens pro vno significato, quod est primum: scilicet, substantia. Vel dicitur forte: quod duplex est ratio, à qua hoc nomen substantia imponitur: scilicet, subsistendi, & substandi: ens autem imponitur ab actu essendi: sed actus essendi videtur ratio simplicior, quam actus substandi: & ideo ens primum occurrit intellectui, quoad rationem, à qua est nominis impositio: quia est simplicissima: sed quoad essentialiam significatam substantia intelligitur, quando ens primo intelligitur. Hoc patet in alijs nominibus synonymis: quia illam essentialiam eandem significant: tamen imponuntur à diuersa ratione: sicut lapis, & petra: & quando intelligitur essentialia significata per vnum, intelligitur essentialia significata per aliud: quia eadem est; sed non oportet ea cogitari quantum ad rationes, à quibus est impositio nominum.

Ad aliud: qui dicit ens non dicit substantiam, nec Accidens: si illud est verum; tantum intelligitur, quantum ad rationes, à quibus nomina imponuntur: non autem quoad essentialiam significatam. Ad aliud dico, quod illa ratio, à qua im-

ponitur ens, non est vna; sed æquioca in diuersis: sicut, & ens.

Contra ratio entis non est eadem rationi substantiæ per prius dicta: neque rationi, à qua imponitur nomen Accidentis; sed simplicior vtrique: igitur cum in vtraque includatur, vtraque habet illam cum illo addito: ergo illud est commune vtrique.

Dici potest: quod ratio essendi est simplicior ratione substandi; & æquiocè sumpta est simplicior ratione accidenti: & ita æquiocè sumpta conuenit vni, & alteri: & ita potest esse æquiocum illis: licet neutri sit omnino idem; sed simplicius vtroque: quia non est vniocè sumptum simplicius vtroque.

Contra responsionem datam ad argumentum ante penultimum: scilicet, de obiecto intellectus: arguitur sic. Nihil cognoscitur ab aliqua virtute, nisi quod participat rationem primi obiecti illius virtutis: si igitur substantia sit primum obiectum intellectus: cum Accidens non sit substantia; non per se intelligeretur: quod est manifeste falsum: quia Accidens est per se sensibile: igitur intelligibile. Maior patet: quia nihil per se videtur, nisi sonus, coloratum, vel lux nihil per se auditur nisi sonus: & sic de cæteris.

Potest dici, quod non oportet omne per se cognoscibile ab aliqua virtute suscipere prædicationem primi obiecti illius virtutis in recto: sed sufficit, quod habeat per se habitudinem, in quantum cognoscitur, ad primum obiectum illius virtutis: sensibilia enim communia per Aristot. secundo de Anima, sunt per se sensibilia ab omnibus, vel pluribus sensibus: nec tamen proprium obiectum alicuius sensus prædicatur de eis in recto: quia numerus, & figura, non est color, vel sonus. Sed ideo per se sentiuntur: quia habent per se habitudinem, & attributionem; in quantum cognoscuntur ad propria sensibilia: quia faciunt diuersitatem in modo sentiendi, & immutandi sensus à sensibili proprio sic Accidentia; in quantum cognoscuntur ab intellectu; habent per se attributionem ad Substantiam: licet non sint substantiæ: ideo stat, quod per se intelliguntur.

Ad aliud: qui dicit ens non dicit substantiam, nec Accidens: si illud est verum; tantum intelligitur, quantum ad rationes, à quibus nomina imponuntur: non autem quoad essentialiam significatam.

Sum-

Summa textus.

QVIA omnia Prædicamenta tripliciter comparari possunt: primo ad aliud quod commune, in quo conueniant æquiocè, vel Analogicè; scilicet, ad ens: vel, quodlibet prædicamentum ad sua inferiora, de quibus vniocè dicitur: vel tandem potest vnum Prædicamentum ad aliud comparari, quatenus scilicet, vnum quodammodo aliud denominat: antequam igitur iuxta hanc triplicem Prædicamentorum comparisonem Doctor cum Aristotele de æquiocis, vniocis, & Denominatis, differat; interrogat primo; an ens sit decem Prædicamentis vniocum? Partem affirmatiuam quindecim argumentis persuadere nititur: & quia communitas entis respectu Prædicamentorum, aut debet esse vnioca, aut æquioca, aut saltem Analoga. Triplicem statuit conclusionem.

1. Conclus.

Dicens primo. Ens non est vniocum decem Prædicamentis: hanc probat auctoritatibus, & rationibus, quæ habentur ibi: ad oppositum est Porphyrius.

2. Conclus.

Secundo dicit: quod ens non est Analogum ad decem Prædicamenta: hæc habetur, & probatur ibi: Sed qualitercunque sit de modo ponendi Analogiam.

3. Conclus.

Tertio tandem ait: quod hoc nomen, ens, simpliciter est æquiocum primo modo æquiuocationis ad hæc decem genera prima: hanc probat à sufficiente diuisione. Et vltra: quia apud Logicum vox non est Analoga: sed simpliciter vnioca, aut æquioca: & cum ex prima conclusione, ens non sit vniocum; erit simpliciter æquiocum decem Prædicamentis.

Denique soluit argumenta, quæ vniocationem entis probare videbantur: quorum solutiones Logice procedunt in aliquibus: in alijs autem Metaphysicè: sed tam in multis istarum, quam illarum, secundum aliorum opiniones procedit: ad suum enim intentum sufficiebat argumenta solvere; ne probare viderentur ens esse vniocum Logicè decem Prædicamentis.

Cæterum: quia hæc quæstio difficilissima est, & à Doctore multis in locis agitata: imo quod magis est, in ipsa sibi contraria videtur: nam in his Logicalibus: ut patet hic, & quæst. 6. Vniuers. ad quartum, & quæst. secunda Anteprædicam. & in Elench. quæst. 15. & primo Physicorum quæst. 7. & quarto Metaph. quæst. 1. tenet, ens esse æquiocum Substantiæ, & Accidenti; ac decem Prædicamentis. In primo verosententiarum dist. 3. quæst. prima & secunda, & distinct. octaua quæst. secunda vniocum esse affirmat: ideo hanc quæstionem ad longum per non-nullos Articulos explanare necessitate fuerit: ut doctrina Doctoris eluceat.

ARTIC. I.

An ens sit vniocum enti reali, & rationis?

QVIA ens nominaliter sumptum dupliciter accipitur, transcendenter, ut est commune ad omne ens reale; & transcendentissime, ut de ente reali, & rationis, dicitur: ideo de hac communitate transcendentissime inquitimus in præsentij; an sit vnioca; vel æquioca; & quid de ea sentiat noster Doctor. In qua re est prima sententia Nicolai Boneti primo Metaph. cap. 6. asserentis ens esse vniocum enti reali, & rationis: probatur primo auctoritate Doct. qui in primo Reportationum dist. 29. quæst. 2. & quæst. 3. quodlib. hoc videtur affirmare: igitur, &c.

1. Sentent.

1. Argum.

2. Argum.

Secundo, intellectus potest esse certus de aliquo, quod sit ens; & dubitare an sit reale, vel rationis: ergo ille conceptus, de quo est certus intellectus, est vniocum.

2. Sentent.

3. Argum.

Tertio, primum principium dicitur æqualiter de ente reali, & de ente rationis: ergo suum subiectum debet esse vniocum.

2. Sentent.

Secunda sententia, & opposita, videtur esse Doct. supra quæst. 2. Scilicet contra hoc vltimum, potest argui sic: & in primo sent. dist. 29. in probatione primæ conclusionis, quam sequuntur multi eius discipuli, quos refert Badius ibidem; licet iste dicat Doctorem in hoc Problematicum fuisse: sed quidquid sit de hoc: dicendum. Ens transcendentissime sumptum est æquiocum enti reali, & rationis: probatur hæc vnioca ratione fundamentali: si ens, ut sic, diceret conceptum vnum; vel ille esset secluso opere intellectus; vel non: si primum: ergo aliquid, quod esset, secluso opere intellectus, & reale; includeretur quidditatiuè in illo, quod est ens rationis: si secundum: ergo quod est ens rationis, quidditatiuè includitur in ente reali: quæ duo implicant; nam quod ens rationis sit quidditatiuè ens reale: vel quod ens reale sit quidditatiuè ens rationis, implicatorium est: ac per consequens, etiam implicat dati conceptum vniocum enti reali, & rationis: sed talistolus est æquiocum in primo æquiocationis gradu.

Conclus.

Ad hanc rationem, quam desumpsit Auctor formalitatum ex nostro Francisco de Marchia; respondet Bonetus: conceptum illum commune nec esse reale, nec rationis: sed abstrahere ab vtroque, & esse vtrumque permissiue: sicut conceptus animalis nec est rationalis, nec irrationalis; sed abstrahit ab vtroque; eisque vtrumque permissiue.

Sed ad hanc solutionem respondeo: quod non est simile de animali: quia si aliquis conceptus genericus diuidatur; inter membra diuisoria est dare medium per abstractionem; id est potest abstrahi aliquis conceptus communis: sed de ente transcendentissime capto non est sic: quia super ens reale, & rationis, non datur iste conceptus: quia non datur conceptus in mudo, quia sit vel præter

S 4 opus

Text. com. 4.

Text. com. 63. & inde

opus intellectus, vel per opus intellectus: ergo non est simile de animalibus, & ente.

Ad primū. Ad argumenta: ad primam, quod in auctoritatibus Doctoris fundatur, dico: quod Doctor non loquitur ibi determinate, & ex mente propria; sed ex aliorum mente: ait enim posset poni. Aliam solutionem vide apud Bargium in primo dist. 29. §. ad istam questionem dicentem, Doctorem ibi comparare ens ut sic, ad ens reale, & rationis, & fictitium, ex vna parte: & ex alia, ens, ad ens reale, & rationis præcise: in primo sensu ens est æquiuocum, in secundo est vniuocum, & c.

Ad secundum. Ad secundum nego antecedens cum Francisco de Maïronis in Prolog. quæst. 2. & 10. & Ioanne Canonico, ac Trombeta: quia intellectus tantum est certus de voce, & non de aliquo conceptu, cum talis non sit abstractibilis, ut diximus.

Ad tertium. Ad tertium respondeo cum Doct. in præsentibus, solutione ad 13. & primo Physicorum quæst. 7. ad primum, & quarto Metaph. quæst. 1. quod licet primum Principium de ente rationis dicatur: nam de illo verum est dicere: quodlibet est, vel non est: sicut de ente reali dicitur: non tamen sequitur, quod ens sit enti reali, & rationis vniuocum; quia Principia cognoscimus, cognitis terminis: & ita certitudini Principij nõ repugnat multiplicitas terminorum: vnde licet ens sit multiplex, & æquiuocum, enti reali, & rationis; primum Principium certe, & verè potest in vtroque verificari.

ARTIC. II.

An ens reale sit vniuocū Deo, & creaturis, Substantia, & Accidenti

IN præcedente Article egimus de vniuocatione, vel æquiuocatione, entis transcendentis sumpti; nunc in præsentibus egimus de vniuocatione entis transcendentem accepit; Analogia, vel æquiuocatione: & quia ens transcendentem assumptum tantum competit enti reali, ut opponitur enti rationis, & est commune Deo, & creaturis; Substantia, & Accidenti; ideo sub titulo præfato de huius entis vniuocatione, & æquiuocatione, seu Analogia inuestigamus. In qua re est prima sententia aliquorum, de quorū numero refertur noster Cardinalis Aureolus; afferentium ens esse æquiuocum omnibus prædictis: & probatur.

1. Sentent.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

Primum, æquiuocatio est communitas vocis cum diuersitate intentionis simpliciter significata in æquiuocatis: quia æquiuoca sunt, quorum solum nomen est commune, & ratio Substantia est diuersa: ergo cum intentio vocis communis Deo, & creaturis, Substantia, & Accidenti, sit diuersa rationis simpliciter in eis, sequitur, quod vox dicta de eis sit simpliciter æquiuoca.

Secundò, Porphyrius dicitur si quis omnia entia vocet; æquiuocè nuncupabit ea: & non vniuocè: ergo.

Tertiò, Commentator lib. de Substantia or-

bis capite secundo dicit: quæ dicuntur de superioribus, & inferioribus, dicuntur æquiuocè: huiusmodi est ens in proposito: ergo æquiuocè dicitur.

Quartò, vbi nulla est vnitas, aut conuenientia; est pura æquiuocatio: sed inter Deum, & creaturas, in nulla ratione aliqua vnitas, aut conuenientia, reperitur: ergo est pura æquiuocatio. Minor probatur: nam sapientia creata nullatenus conuenit cum sapientia diuina: ergo idem dicendum est de alijs prædicatis: quia eadem est ratio.

Secunda sententia asserit ens neque æquiuocè, neque vniuocè, sed medio modo, videlicet, Analogicè de prædictis prædicari: ita communiter Thomistæ cum suo Magistro quarto Metaph. cap. 1. ibi Fonteca, & Araujo, ac Suarez disput. 28. & primo contra gent. capit. 32. & 34. ibidem Ferrara: & prima parte quæst. 13. Artic. 5. vbi Bannesius, & Caietan. qui idem tenet opusculum denominum Analogia cap. 4. & 5. Soro in Logica lib. 3. cap. 4. quæst. 1. art. 2. & alij, quos superfluum est recensere: probatur primo, auctoritate Aristot. qui 11. Metaph. cap. 3. inquit: neque æquiuocè dicitur ens de substantia, & accidente, neque vniuocè, sed medio modo: videlicet, Analogicè, & quarto Metaph. text. 2. dicit: quod ens significat accidentia per attributionem ad substantiam: sicut sanum dicitur de sanis: ergo Analogicè.

Secundo probatur ratione Diui Thomæ: effectus non adæquans virtutem suæ causæ non conuenit in aliquo vniuocè cum sua causa. Exemplum: ignis genitus à sole non dicitur vniuocè calidus cum sole. Sed creatura est effectus Dei non adæquans virtutem illius: ergo nihil dicitur vniuocè de Deo, & creaturis.

Tertiò, ex eodem lib. 1. contra gent. quæ non habent similem modum essendi, non vniuocantur: exemplum de domo extra, & de domo in mente: sed Deus, & creatura, non habent similem modum essendi: ergo non vniuocantur in ente.

Quartò, quod prædicatur vniuocè de aliquo est simpliciter eo, de quo prædicatur: sed nihil est simpliciter Deo: ergo nihil dicitur vniuocè de Deo, & creatura.

Quintò, quando aliqua vniuocantur; si vnū est infinitum; & reliquum: & si vnum est creatū; & reliquum: & si vnum est defectiuum, & reliquum: ergo si Deus, & creatura, vniuocantur; sequitur, quod sicut creatura est finita, creata, & defectiuaria: & Deus erit creatus, finitus, & defectiuus.

Sextò, arguit Caietan. de ente, & essentia cap. 2. nullum vniuocatum in ratione sui vniuocati habet aliquid plus, quam reliquum vniuocatum: substantia, & Accidens, sunt vniuocata in ente: ergo Accidens non habet aliquid plus in ratione entis, quam substantia. Discursus bonus: conclusio falsa: ergo altera præmissarum, nõ maior; quia habetur ex Anteprædicamentis: ergo Minor: sed Minor est conclusio Scoti: ergo falsum est, quod ens sit vniuocum Substantia, & Accidenti. Falsitas conclusionis habetur septimo Metaph. text. secundo & tertio, vbi dicitur quod

4. Argum.

2. Sentent.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

5. Argum.

6. Argum.

quod in ratione accidentis, in quantum ens, ponitur substantia.

7. Arg.

Septimo arguit Araujo: quando aliqua extrema vniuocantur, intellecto vno perfecte, secū dum illam rationem, qua vniuocantur; necesse est intelligi alterum, etiam perfecte: sed intellecta omni entitate creata, adhuc ad perfectā Dei cognitionem non valeamus peruenire: ergo.

8. Arg.

Octauo, Deus est causa totius entitatis creaturæ: ita ut creatura etiam in ratione entis dependeat à Deo: sed vnum vniuocatum nequit ab altero in ratione vniuocata dependere: ergo ratio entis communis Deo, & creaturis, nequit esse vniuocata: minor patet: nam vnum vniuocatum nequit esse causa alterius secū dum rationem communem vniuocata: alias causaret illam rationem in seipso: & consequenter esset causa sui ipsius: quod inuoluit manifestam repugnantiam; ergo, & c. hæc Araujo.

9. Argum.

Nonò obijcit Doctor contra seipsum in fauorè huius sententiæ tripliciter: sed quia de duobus argumentis agemus Articulis sequentibus: ideo vnū tantum hic adducimus: quod sic se habet: Deus, & creatura, sunt primum diuersa in re: id est in nulla realitate illis communi continentur: ergo non potest esse eis aliquis conceptus communis, realis, & vniuocus: patet consequentia: nõ videtur implicatio: quod aliqua sint primo diuersa in re, & conueniant in aliquo conceptu communi vtrique: nam conceptus realis sumitur à re: ergo si talis res non est communis, nec etiam conceptus. His, & alijs, argumentis fulcitur hæc opinio, quæ apud Sonzinate 4. Metaph. quæst. 4. & apud nostrum Petrum de Aquila in primo, dist. 3. quæst. 1. & alios quam plurimos, videri possunt.

3. Sentent.

Doctoris.

1. Not.

Tertia sententia est Doctoris locis supra in summa textus citatis, quem sequuntur eius discipuli, & Nominales ibidem, & Author formalitatum in suo tractatu: pro qua notandum primo conceptum; prout ad præsens attinet; dupliciter sumi: vel pro conceptu formali, qui attenditur ex parte intellectus; & est ipsamet cognitio, qua intellectus aliquid cognoscit: & talis est triplex; seu tripliciter contingit primo, scilicet, per se, & perfecte: primo: quando res intellecta intellectui adæquatur. Per se: quando intelligitur aliquid, quod essentialiter includitur in eo, quod primo concipitur: ut animal per se concipitur, quando homo primo concipitur. Perfecè: quando nihil intrinsecum obiecto latet intellectum. Vel sumitur conceptus pro conceptu obiectiuo, qui attenditur ex parte obiecti; & est ipsum obiectum conceptum terminans cognitionem intellectus: & talis est duplex, vniuocus, & æquiuocus: nam obiectum analogum sub vniuoco, vel æquiuoco continetur: ut infra quæst. 8. dicemus: conceptus vniuocus est, qui habet vnitatem nominis, & rationis: & qui ita est vnus (vt ait Doctor in primo dist. 1. q. 2. lit. B.) quod eius vnitas sufficit ad contradictionem; affirmando, & negando, ipsum de eodem; & sufficit etiam pro medio syllogistico: ut extrema vnita in medio sic vnò, siue fallacia æquiuocationis, concludantur inter se vnū. Conceptus æquiuocus est, qui habet vnitatem

nominis, & non rationis: nec apud quem potest esse contradictio; nec ipse potest esse medium syllogisticum.

2. Nota.

Secundo notandum: quod conceptus obiectiuus dicitur vniuocus tribus modis: Physicè; Metaphysicè; & Logicè: primo modo dicitur vnitatem nominis, cui correspondet vnitas rei, quæ non est diuisibilis in plura alterius, & alterius rationis: cuiusmodi est natura specifica, in qua non latent æquiuocationes, quæ latent in genere: vt ait Aristot. 7. Metaph. secundo modo est aliqua vnitas realis alicuius primæ intentionis abstractibilis à pluribus, quæ ipsam participant: & hæc alia essentialis in quid: vt est vnitas omnium prædicatorum, quæ in recta linea ponuntur vsque ad ens: alia essentialis in quale quid: vt conceptus ab vltimis differentijs abstractibilis: alia est accidentalitatis proprie: vt vnitas conceptus à nouem generibus accidentium abstractibilis: alia accidentalitatis large: vt vnitas conceptum ab Hæcæcitatibus proprijs passionibus entis: Modis intrinsecis, & ab alijs huiusmodi abstractorum: & omnes istæ vnitates Metaphysicæ, præter primam, dicuntur vnitates proportionis: reales tamen verè, & proprie. Tertio modo est vnitas alicuius secundæ intentionis alicui realitati Metaphysicæ; seu alteri secundæ intentioni, per modum primæ sumptæ, applicatæ: & hæc est duplex: altera transcendens: altera limitata & prædicamentalis: vt sunt quinque prædicabilia: de quibus statim.

3. Notam.

Tertio notandum: quod conceptus Metaphysicus vniuocus in quid habet quatuor gradus (vt comuniter Scotistæ docent) Primus est: quando talis realitas abstractibilis habet eandem rationem formalem suam: eundem modum essendi: eundem ordinem essentialem; id est, nõ sit in vno inferiori prius, quam in altero: ac tadem habet eundem gradum perfectionis: hoc est, nõ est in vno inferiori perfectius, quam in altero: & hic tantum gradus vniuocationis Metaphysicæ reperitur in specie infima respectu indiuiduorum: & hic gradus dicitur vniuocus Physicus: nam in homine solum hæc quatuor reperiuntur: animal enim non habet quartum: perfectius namque est in vna specie, quam in altera: & ideo dicitur: quod in genere latent æquiuocationes. Vt æquiuocatio sumitur Physicè contra vniuocationem Physicam, quæ in sola specie infima reperitur.

Secundus gradus habet tres priores conditiones, & deficit in sola quarta: non ex se; sed ex aliquo sibi adiuncto: huiusmodi sunt omnia genera: nam animal perfectius est in homine, ratione differentia: quam in brutò.

Tertius gradus habet tantum duas priores conditiones: & hoc modo numerus dicitur vniuocus: habet enim in suis inferioribus vnitatem rationis comunis, & modi essendi: sed caret vnitate ordinis essentialis, & perfectionis: nam per prius est in binario, quam in ternario: & perfectius est in ternario, quam in binario.

Quartus, & vltimus vniuocationis gradus tantum habet vnitatem rationis comunis in suis inferioribus; & cæteris tribus conditionibus caret: hoc modo ens est vniuocum Deo, & creaturis: quia solum habet in illis vnitatem suæ ratio-